

Platsens betydelse för svenskt friluftsliv

Fördjupning av 2018 års
friluftslivsenkät utifrån län
och kommuntyp

RAPPORT 7015 | OKTOBER 2021

Platsens betydelse för svenskt friluftsliv

Fördjupning av 2018 års friluftslivsenkät
utifrån län och kommuntyp

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-7015-1

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2021

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2021

Omslagsfoto: Jonas Jacobsson

Förord

Naturvårdsverket genomför återkommande nationella enkätundersökningar över svenskarnas friluftsvanor. Den senaste datainsamlingen genomfördes 2018 med hjälp av SCB. Mittuniversitetet stod för analysen och tog på uppdrag av Naturvårdsverket fram en rapport med titeln *Friluftsliv 2018. Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor*.

För att tillgängliggöra materialet ytterligare och nå insikter om platsens betydelse för friluftslivet i Sverige har Naturvårdsverket genomfört en sekundär-analys av det befintliga materialet som presenteras i föreliggande rapport.

Analysen har genomförts av Julia Grosse på kunskapssamordningsenheten. Medarbetare på friluftslivsenheten har fått tillfälle att faktagranska och i övrigt lämna synpunkter på ett utkast till rapporten. Resultaten har även presenterats för friluftslivsnätverket vars deltagare också lämnat värdefulla kommentarer. Rapporten har godkänts av Maria Ohlman, chef för hållbarhetsavdelningen.

Stockholm i september 2021

Maria Ohlman
Chef för hållbarhetsavdelningen

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
Sverige har uttalade friluftslän	5
Storstadsbor har svårast att komma ut i naturen	5
Summary	7
Sweden has counties that distinguish themselves in outdoor recreation	7
Hardest for people living in metropolitan areas to get out into nature	8
Bakgrund	9
Geografisk fördjupning av <i>Friluftsliv 2018</i>	9
Definition och avgränsningar	9
Metod och läsanvisning för grafer	10
Likheter och skillnader i friluftsutövande mellan länen	12
Omfattningen av det regelbundna friluftsutövandet	12
Hinder för friluftsutövandet	16
Positiva och negativa upplevelser	20
Kunskaper om allemansrätten	22
Medlemskap i friluftorganisationer	23
Likheter och skillnader i friluftsutövande mellan kommuner	24
Sveriges friluftskommun	24
Kommuntyp	26
Källförteckning	30
Bilaga	31
Länsbokstäver	31

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att närmare analysera länsvisa skillnader i svenskarnas friluftsutövande. Analyserna bygger huvudsakligen på redan insamlat material, nämligen Naturvårdsverkets enkätstudie på temat från 2018. Ytterligare ett syfte är att undersöka hur friluftsutövandet ser ut i relation till resultaten från undersökningen Sveriges friluftskommun 2018¹ och utifrån olika kommungrupper.

Sverige har uttalade friluftslän

Analysen visar att det finns en rad skillnader mellan länen när det kommer till svenskarnas friluftsutövande och upplevelser i samband med det. Invånarna i Kronobergs, Gotlands, Kalmars och Jämtlands län framstår som särskilt aktiva i en rad avseenden, medan invånarna i Örebro och Västmanland är mindre aktiva. Intressant nog tillhör invånarna i Kronobergs, Gotlands och Kalmar län de som upplever just platsrelaterade faktorer som hinder för sitt friluftslivsutövande.

Sammanställningen visar vidare att det är betydligt vanligare med positiva upplevelser i samband med naturvistelser jämfört med negativa. Likväl utmärkte sig Örebro, Västmanland och Skåne genom att en lägre andel invånare där rapporterade positiva naturupplevelser.

Kunskapen om vad man får och inte får göra enligt allemansrätten är generellt god. Den är dock något lägre i Stockholms och Skåne län, och högre bland de som lever på Gotland och i Blekinge.

När det kommer till medlemskap i friluftsföreningar finns inget tydligt mönster som i andra frågor från undersökningen. Befolkningen i Jämtland är dock överrepresenterad både vad gäller aktivitetsnivå och medlemskap i friluftsföreningar.

Även om det förekommer en rad signifikanta skillnader i de olika analyserna bör betydelsen av dessa inte överdrivas. Att människor inte genomför friluftaktiviteter på vardagarna, samtidigt som de upplever en rad platsrelaterade hinder, pekar på att närområdet har betydelse för de dagliga rutinerna. Däremot spelar den omedelbara omgivningen en underordnad roll i situationer då människor har mer tid och hinner förflytta sig längre sträckor, som under helger och längre ledigheter. Särskilt bristen på lämpliga platser tycker många är ett hinder för att komma ut i naturen i den utsträckning de önskar. Framför allt i Stockholms län har detta hinder stor betydelse.

Storstadsbor har svårast att komma ut i naturen

Kommunernas insatser på friluftsområdet verkar enbart ha en svag, om någon, koppling till invånarnas friluftsutövande. Andra faktorer tycks alltså ha avsevärt större betydelse för kommuninvånarnas aktiviteter.

---

¹ Lenefors och Nilsson (2018)

Däremot såg vi ett antal skillnader utifrån kommuntyp enligt den grova indelningen i områden som kan karakteriseras som storstäder, större städer och mindre orter.

Likt vid analysen av aktiviteter i olika län framträder skillnader i det vardagliga friluftsutövandet, då det är i storstäder som lägst andel personer rapporterar aktiviteter. Men även på helger är åtminstone invånarna i mindre orter och på landsbygder aktiva i större utsträckning än dem som bor i storstäder och större städer. En anledning för storstadsbor att inte vara ute i den utsträckning de önskar är framför allt bristen på lämpliga platser.

Andra skillnader är att en större andel personer utanför de mest tätbebyggda kommunerna upplever just naturvärden som positiva, medan andra positiva upplevelser fördelar sig mer lika mellan kommuntyperna.

Kunskaperna i allemansrätten skiljer sig också något mellan kommuntyperna där en större andel storstadsbor har luckor, även om de flesta har en god kunskapsnivå även bland dem.

Summary

The purpose of this report is to analyse in more detail geographical differences in levels of outdoor recreation among people in Sweden. The analysis is primarily based on data already collected, namely from the Swedish EPA's 2018 questionnaire on this theme. Another purpose is to study outdoor recreation in relation to the results from the study to determine Sweden's best municipality for outdoor recreation in 2018 (*Sveriges friluftskommun 2018*)² and based on various groups of municipalities.

Sweden has counties that distinguish themselves in outdoor recreation

The analysis shows that there are several differences between municipalities in terms of the extent of people's outdoor recreation in Sweden and how they experience it. Residents in Kronoberg, Gotland, Kalmar and Jämtland counties appear to be particularly active in various outdoor activities, while the residents of Örebro and Västmanland counties are less active. It is interesting to note that residents of Kronoberg, Gotland and Kalmar counties are among those who in particular experience location-related factors as obstacles for outdoor recreation.

This summary also shows that positive experiences in connection with being out in nature are far more common than negative ones. However, Örebro, Västmanland and Skåne counties stand out as having a lower percentage of residents reporting positive experiences in nature.

Knowledge of what is permitted or not permitted under Sweden's *Allemansrätten* law (legal right of access to private land) is generally good. It is, however, slightly lower in Stockholm and Skåne counties but higher among those living on the island of Gotland and in Blekinge County.

With respect to membership in outdoor recreation clubs, there is no clear pattern as in other areas covered in the study. The population of Jämtland County is, however, overrepresented – both in terms of activity levels and membership in outdoor recreation clubs.

Although there are several significant differences between the various analyses, the importance of these differences should not be exaggerated. The fact that people are not involved in outdoor recreation on weekdays, while also experiencing multiple location-related obstacles, indicates that immediate surroundings are of significance to daily routines. On the other hand, immediate surroundings are less significant in situations where people have more time to travel longer distances, for example on weekends or during longer periods of time off work. Many feel that the absence of suitable spaces for outdoor recreation is a particular obstacle preventing them from getting out into nature to the extent they would like. This obstacle is particularly pronounced in Stockholm County.

---

² Lenefors and Nilsson (2018)

Hardest for people living in metropolitan areas to get out into nature

Outdoor recreation initiatives by municipalities only seem to have a weak, or no, connection to the extent of outdoor recreation among their residents. Other factors seem to have a far greater impact on the activities of municipality residents.

However, we identified a number of differences based on type of municipality according to the rough categorisation, with groups characterised as metropolitan cities, larger cities and smaller towns.

As shown in the analysis of activities in different counties, there are also differences in daily outdoor recreational activity, with metropolitan cities having the lowest percentage of people reporting being engaged in outdoor activities. However, the data shows that, even on weekends, the residents of smaller towns and rural areas are more active than those living in metropolitan or larger cities. One of the main reasons for metropolitan residents not being outdoors to the extent they would wish is the absence of suitable spaces for outdoor recreation.

Other differences include that a larger percentage of people outside the most densely populated municipalities experience the positive value of nature, with other positive experiences breaking down as more similar among the various types of municipalities.

Knowledge on the legal right of access to private land (*Allemansrätten*) in Sweden also differs among the various types of municipalities, with gaps in knowledge among a larger percentage of metropolitan residents, although the level of awareness of the law is good among these as well.

Bakgrund

Geografisk fördjupning av *Friluftsliv 2018*

Syftet med denna rapport är att närmare analysera länsvisa skillnader i svenskarnas friluftsutövande. Ytterligare ett syfte är att undersöka hur friluftsutövandet ser ut i relation till resultaten från undersökningen Sveriges friluftskommun 2018³ och utifrån olika kommungrupper.

Denna rapport ska ses som en sekundäranalys av det material som presenterats i huvudrapporten *Friluftsliv 2018*⁴ och som tagits fram av forskare på Mittuniversitetet. I bilagorna⁵ till *Friluftsliv 2018* redovisas resultaten för varje län för sig. Däremot har resultaten inte presenterats på ett sätt som gör det lätt att jämföra olika län och eventuella skillnader har inte heller studerats i detalj.

Definition och avgränsningar

I förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftsförbund definieras friluftsliv som ”vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling.” I den enkätundersökning som ligger till grund för våra analyser har det använts en mer vardaglig formulering, vilken framgår av informationsbrev och frågeblankettens följebrev: ”Statistiska centralbyrån (SCB) och Naturvårdsverket vill bjuda in dig att delta i en undersökning om fritidsaktiviteter och utevistelser. Det finns många olika slags fritidsaktiviteter utomhus. Vissa brukar man främst ägna sig åt nära hemmet, andra i områden längre bort. I den här undersökningen är vi intresserade av alla de aktiviteter du ägnar dig åt på fritiden utomhus i natur- och kulturlandskapet. Inkludera inte andra aktiviteter och upplevelser som du har i samband med yrkesarbete, studier, skola, tävlingar mm.”

Som vi har sett i *Friluftsliv 2018* skiljer sig friluftsutövandet och upplevelser i samband med det mellan olika grupper i befolkningen. Denna rapport har inte tagit hänsyn till en sådan indelning. Detta innebär att en över- eller underrepresentation av vissa grupper i ett särskilt län inte fångas upp här, till exempel avseende ålder, kön, socioekonomisk status eller om respondenten eller dennes förälder är född utanför Sverige.

Vid tolkningen av resultaten är det också viktigt att komma ihåg att individer som är bosatta i en och samma kommun kan ha olika boendemiljöer, beroende på om de bor i anslutning till kommunens tätort(er) eller i en del som snarare kan karakteriseras som landsbygd, avseende bebyggelse och därmed naturtillgång.

---

³ Lenefors och Nilsson (2018)

⁴ Fredman, Ankre och Chekalina (2019)

⁵ Fredman och Ankre (2019)

Metod och läsanvisning för grafer

Avsikten med att regelbundet samla in uppgifter om svenskarnas friluftsvanor är att ge ett bra underlag för uppföljningar av friluftsmålen och friluftslivet i miljömålen. Undersökningen är alltså en del av det uppföljningssystem av svenskarnas friluftsliv utövande som Naturvårdsverket ansvarar för. Själva undersökningen genomfördes på uppdrag av Naturvårdsverket. SCB utförde enkätutskick och datainsamling. En första analys genomfördes av forskare på Mittuniversitetet som också tog fram rapporten *Friluftsliv 2018*⁶. I denna rapport vidgar vi alltså analysen genom att särskilt titta på eventuella geografiska skillnader.

Studien genomfördes i form av en enkätundersökning (webbaserad och via post) riktad till ett urval av personer bosatta i Sverige i åldern 16 år och äldre, under perioden september – november 2018. Stickprovet bestod av 21 000 personer, motsvarande 1 000 slumpvalt utvalda personer från varje län. Svarefrekvensen är knappt 37 procent. Att majoriteten av dem som har fått enkäten valt att inte svara innebär också att resultaten är behäftade med osäkerhet. Eftersom olika delar av befolkningen är olika benägna att svara på den här typen av enkätundersökningar är det vanligt att ge olika respondenters svar olika vikt. På så sätt försöker man alltså kompensera för att olika grupper svarar mer eller mindre ofta i relation till sin andel i befolkningen som helhet. Vi har använt samma viktkalibrering som i *Friluftsliv 2018* för parameterskattningarna. Med det menas att vi tar hänsyn till län, kön, ålder, civilstånd, födelseland, inkomst och utbildning när vi anger hur stor andel av befolkningen som har svarat på ett visst sätt.⁷ En detaljerad beskrivning av enkäten och hur data samlats in finns i *Friluftsliv 2018*.

För att undersöka om vi har fog för att tro att eventuella skillnader mellan olika grupper är verkliga och inte beror på slumpen, använder vi oss av olika statistiska tester. I de fall då det rör sig om variabler på nominalskalan, det vill säga kvalitativa värden där varje svar motsvarar en viss formulering, används vanligtvis Chi-square. Nackdelen med detta är dock att det inte går att se exakt mellan vilka grupper (till exempel specifika län eller kommunskategorier) skillnaderna finns. Därför har vi i stället tagit fram konfidensintervaller med hjälp av t-tester.⁸ Skillnaderna indikeras i stapeldiagram med hjälp av felstaplar som markerar konfidensintervaller. Överlappande felstaplar (alltså de svarta linjerna) innebär att det inte finns några säkra skillnader mellan de testade kategorierna, medan det finns statistiskt signifikanta skillnader mellan kategorier vars felstaplar inte överlappar. Slutar exempelvis den högra änden på en svart stapel som representerar län A på 35, och den vänstra änden på en annan stapel som representerar län B börjar på 36, så kan medelvärdena för län A och län B med 95 procents säkerhet sägas skilja sig från varandra. Värden som har behandlats som tillhörande kvotskalan, det vill säga där vi betraktar svaret som en siffra, som medelvärden eller normerade värden, har testats med hjälp av parvisa jämförelser enligt Kruskal Wallis-testet då de inte varit normalfördelade.

---

⁶ Fredman, Ankre och Chekalina (2019)

⁷ Detta är gjort på två grunder. Dels för att kompensera för den länsvisa stratifieringen av urvalet så att resultaten blir representativa för riket som helhet, dels för att kompensera för bortfall hos olika grupper i urvalet.

⁸ One-sample t-test med dummyvariabler motsvarande värdet 100.

Testerna har genomförts på oviktade data samtidigt som svaren i övrigt redovisas viktade. Storleken på konfidensintervallerna baseras också på oviktade data, men de presenteras runt de viktade värdena. Att värden ibland inte skiljer sig signifikant från varandra trots att det ser ut så vid första anblick alternativt att vi konstaterar skillnader trots att värdena tycks likna varandra, beror då på hur många som svarat på enkäten.

När vi talar om signifikanta skillnader avser vi att vi med 95 procent säkerhet kan säga att skillnaderna är verkliga, till skillnad från att skillnaderna beror på slumpen. Likväl innebär den relativt låga svarsfrekvensen en stor osäkerhet som även de beräknade vikterna inte kan kompensera för fullt ut.

Preliminära resultat har presenterats för myndighetsnätverket kring friluftsliv och vi har arbetat in de synpunkter som kom fram vid detta möte i rapporten.

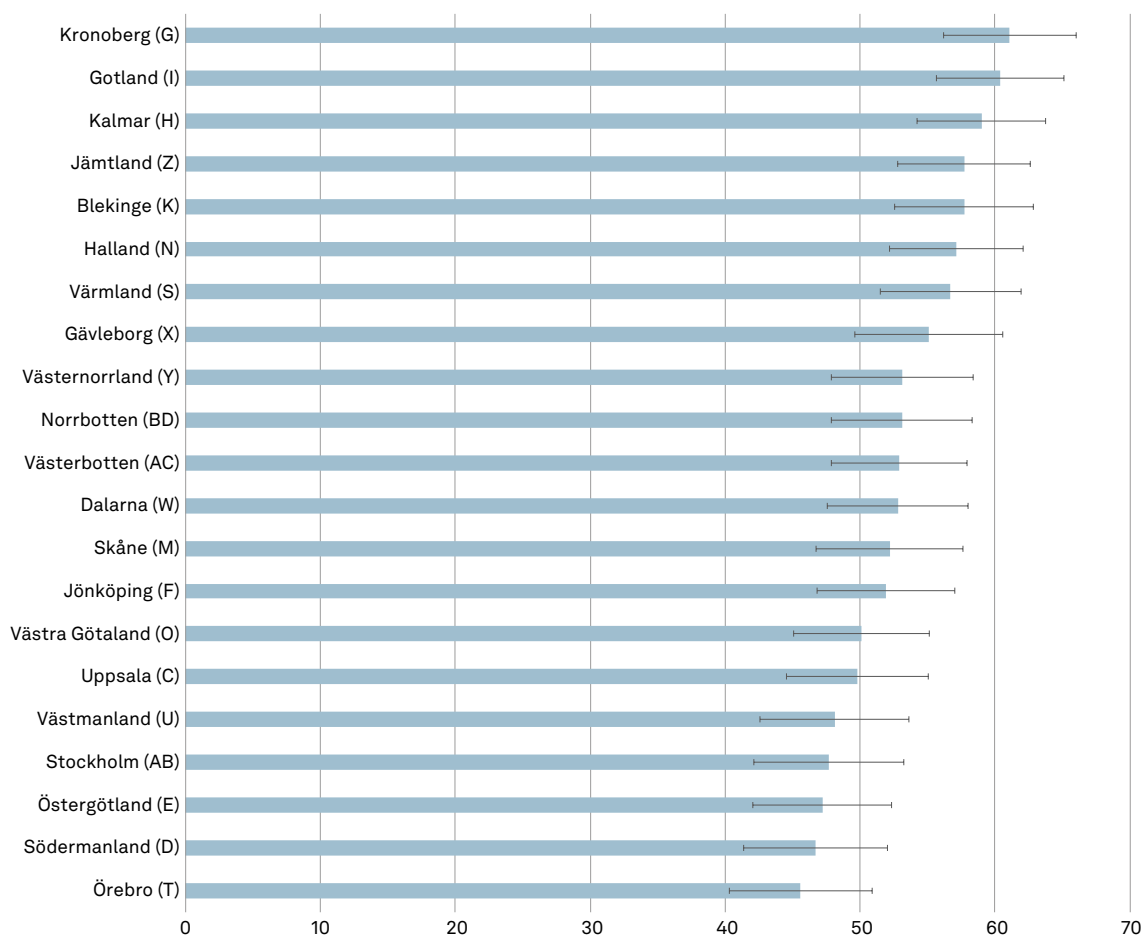
Likheter och skillnader i friluftsutövande mellan länen

I följande avsnitt presenterar vi resultaten från friluftsenkäten uppdelade på län. Vi lyfter enbart fram skillnader mellan länen som visat sig vara signifikanta, det vill säga att skillnaderna är tillräckligt stora mot bakgrund av hur många personer som svarat på frågorna.

Omfattningen av det regelbundna friluftsutövandet

Som vi vet sedan tidigare ägnar sig i stort sett alla som bor i Sverige åt friluftsliv i någon mån, samtidigt som inte alla gör det lika ofta. Medan runt 80 procent av Sveriges befolkning säger sig vara ute i naturen ganska eller mycket ofta på längre ledigheter och 66 procent på helger, är det en betydligt lägre andel som gör det på vardagarna (51 procent).

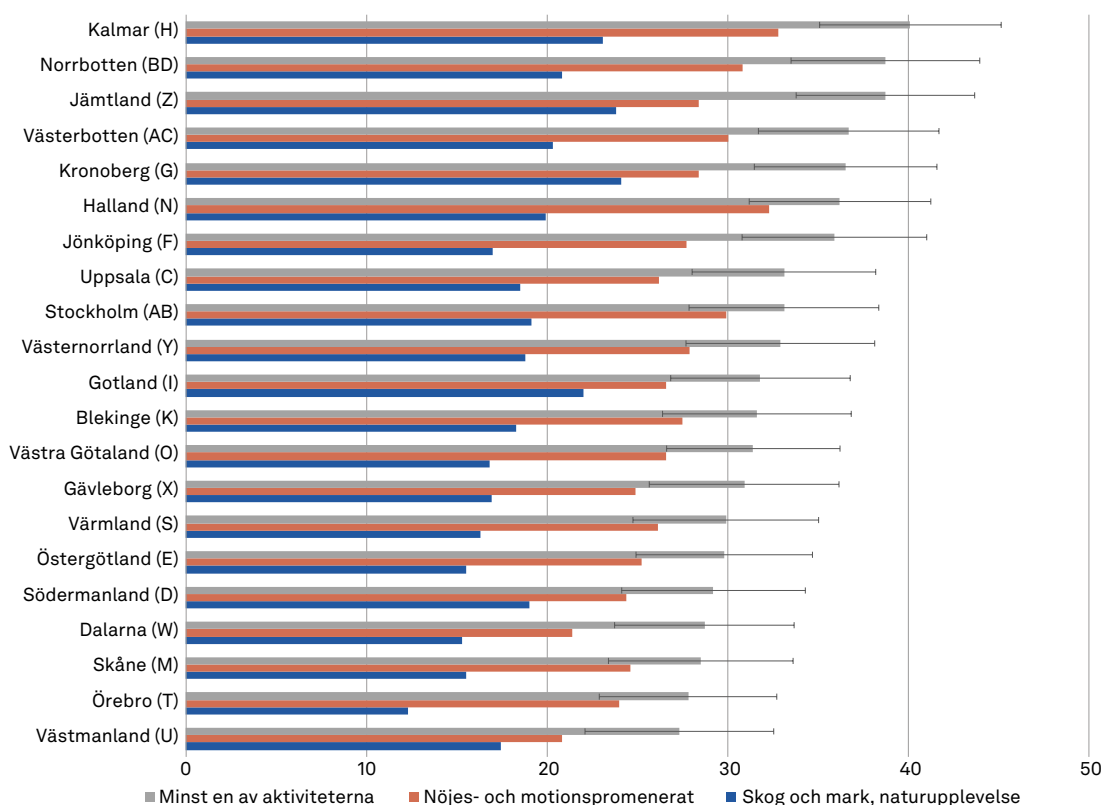
Här finns det också en ganska stor variation mellan länen: från 46 procent som säger sig vara ute ganska eller mycket ofta på vardagar i Örebro län till 61 procent i Kronobergs län, dessa skillnader är också signifikanta (figur 1). Även om det givetvis finns en variation mellan länen gällande utevistelser på helger och längre ledigheter är skillnaderna inte tillräckligt stora för att vara signifikanta (redovisas inte här).

Figur 1. Andel personer som ganska eller mycket ofta är ute i naturen på vardagar efter län, 2018. Procent. Konfidensintervaller indikerar skillnader mellan län.

Ett annat sätt att studera friluftsvanorna hos befolkningen är att fråga om hur ofta någon genomfört namngivna aktiviteter. Att ta nöjes- och motionspromenader och att vara ute i skog och mark för att få en naturupplevelse är de två aktiviteter som störst andel människor uppger att ha utövat minst 60 gånger under det senaste året. Figur 2 visar andelen människor som just ägnat sig åt dessa aktiviteter så pass ofta. Vi ser att Kalmar och Jämtland återkommer bland de län som har störst andel aktiva friluftsutövare sett till dessa två aktiviteter. Kalmar skiljer sig signifikant från en rad andra län med sin höga andel personer som ofta promenerar eller är ute i skog och mark.

Jämför vi andelen människor som uppger att de har ägnat sig åt minst en av aktiviteterna minst 60 gånger, upptäcker vi också en viss variation där dock enbart Kalmar skiljer sig signifikant från ett antal andra län: En ovanligt stor andel invånare i Kalmar, i jämförelse med andra län, utövar de två vanligaste aktiviteterna så ofta som minst 60 gånger under de senaste 12 månaderna.

Figur 2. Andel personer som har tagit nöjes- och motionspromenader, varit i skog och mark för att få en naturupplevelse respektive har utövat minst en av dessa två aktiviteter minst 60 gångerna under de senaste 12 månaderna efter län, 2018. Procent. Konfidensintervaller indikerar skillnader mellan län avseende minst en av aktiviteterna.

Enkäten innehåller frågor om hur ofta sammantaget 48 specifika aktiviteter utövas utöver en aktivitet som respondenten själv kan ange. Genom att beräkna ett "aktivitetsindex" baserat på dessa aktiviteter erhålls ett mer övergripande mått på deltagande i friluftsliv som tar hänsyn till antal aktiviteter respondenter rapporterat samt utövandefrekvensen i dem. Indexet är i stort sett konstruerat på samma sätt som i *Friluftsliv 2018* utifrån följande principer:

Utövande "ingen gång" = 0

Utövande "1–5 gånger" = 3

Utövande "6–20 gånger" = 12

Utövande "21–60 gånger" = 40

Utövande "Mer än 60 gånger" = 80

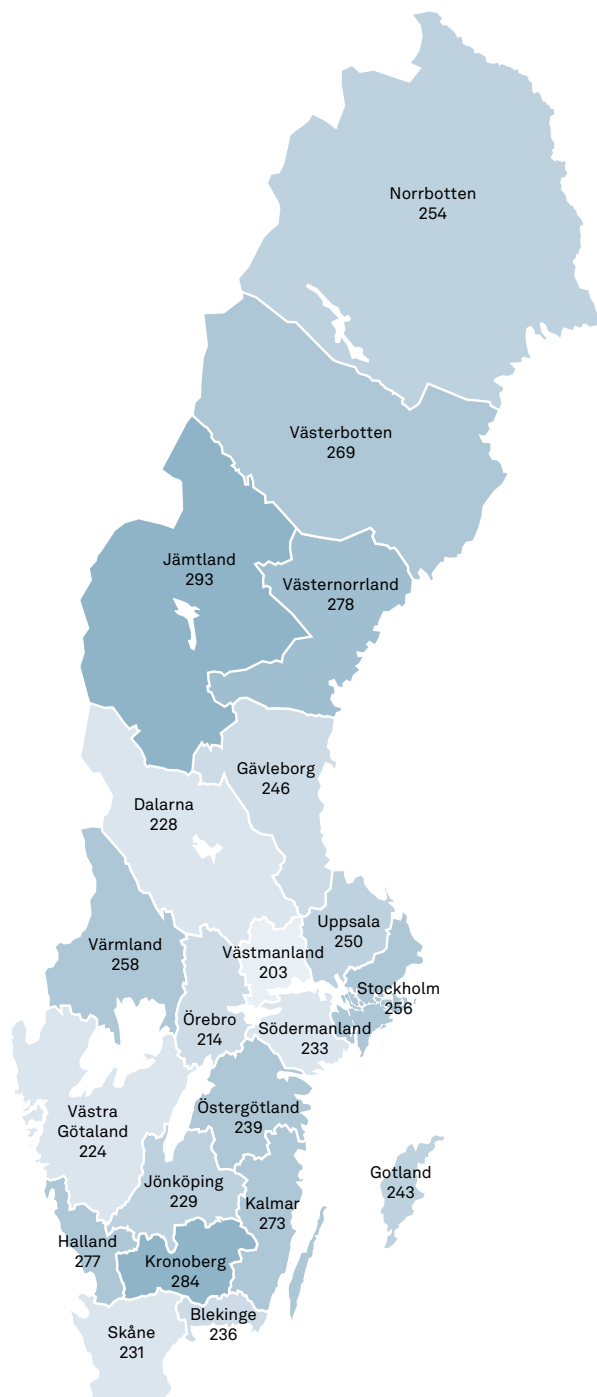
Aktivitetsindex = $\sum (\text{Utövande samtliga aktiviteter})/48^9$

Detta innebär alltså att ju högre värde på aktivitetsindex desto mer aktiv är befolkningen i det aktuella länet sett till antal och frekvens av de studerade aktiviteterna.

⁹ Eftersom många respondenter valt att hoppa över den sista frågan där de själva fått ange ytterligare en aktivitet som inte fanns med på listan (närmare bestämt är det partiella bortfallet 36 procent) har vi tagit bort just denna fråga från indexet för att ge ett mer rättvisande resultat.

Figur 3 visar att det finns en viss variation och en del skillnader är signifikanta. Framför allt Örebro (länsbokstav T) skiljer sig signifikant från en många andra län. Örebro utmärker sig alltså genom ett relativt lågt värde på aktivitetsindexet (214 poäng) jämfört med övriga län.¹⁰

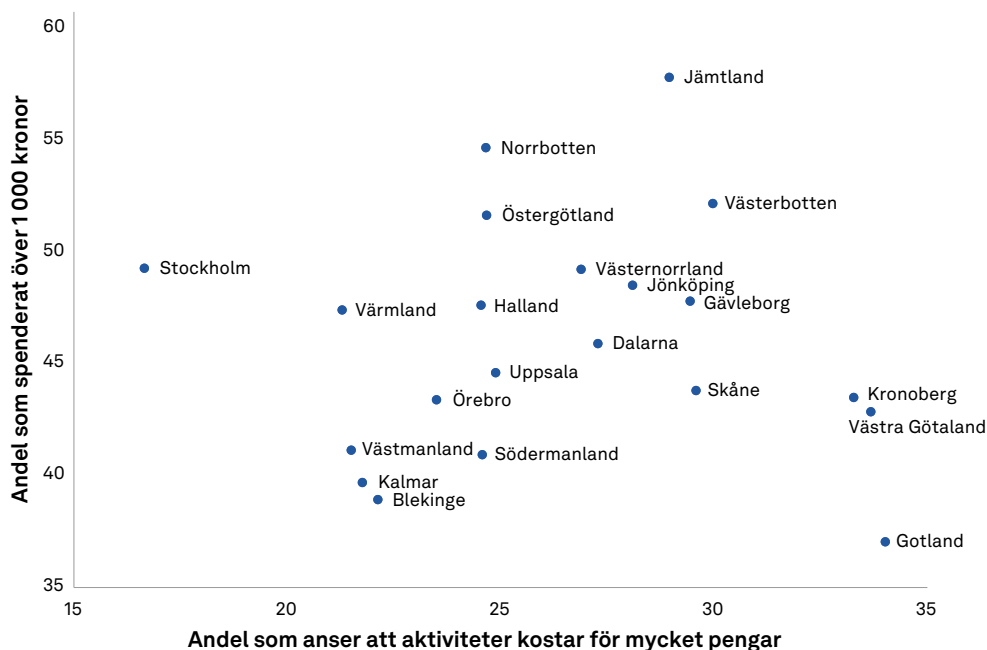
Figur 3. Medelvärde aktivitetsindex efter län, 2018. Ljusast nyans motsvarar 202 poäng (Västmanland (U)) och mörkast 293 poäng (Jämtland (Z)).

¹⁰ Eftersom svaren inte är normalfördelade har vi använt oss av Kruskal Wallis-testet.

Hinder för friluftsutövandet

I enkäten ställs frågan om respondenten avstått från att utöva någon eller några aktiviteter i den utsträckning personen hade önskat, under de senaste 12 månaderna. Sett till hela befolkningen svarade 54 procent att så var fallet. En följdfråga, utöver vilka aktiviteter det rörde sig om, handlar om vilka dessa upplevda hinder är. För 76 procent av dem som avstått från någon aktivitet begränsar tidsbrist friluftsutövandet, vilket också är det absolut vanligaste hindret. Därefter kommer brist på tillgång till lämpliga platser eller områden (42 procent) och därefter avsaknaden av sällskap att utöva aktiviteten med (40 procent).

Knappt 26 procent svarar att de aktiviteter de inte utövat i önskad utsträckning kostar för mycket pengar. För att se om denna upplevelse också är relaterad till hur mycket pengar som spenderas på friluftaktiviteter, har vi ställt andelen som anser att för höga kostnader är ett hinder för vissa aktiviteter, mot andelen som uppger att de spenderat mer än 1000 kronor (medianvärde) under de senaste 12 månaderna (figur 4). Vi kan konstatera att det inte finns något samband när vi ser till data i sin helhet. Det finns visserligen exempel på län, som Gotland, där en relativt stor andel människor avstått från aktiviteter på grund av kostnaderna, samtidigt som enbart en liten andel haft stora utgifter. Omvänt finns det län som Norrbotten, där relativt få avstått från aktiviteter av kostnadsskäl samtidigt som en relativt stor del haft stora utgifter. Men det finns också exempel som Jämtland, där en måttligt stor andel har avstått samtidigt som en stor andel haft höga utgifter, vilket kan kontrasteras med Blekinge, Kalmar och Västmanland där få har avstått från aktiviteter, samtidigt som en låg andel haft höga utgifter. Det stämmer in på bilden att det är andra faktorer än just kostnader som har störst betydelse för att friluftaktiviteter inte blir av i den utsträckning som människor önskar.

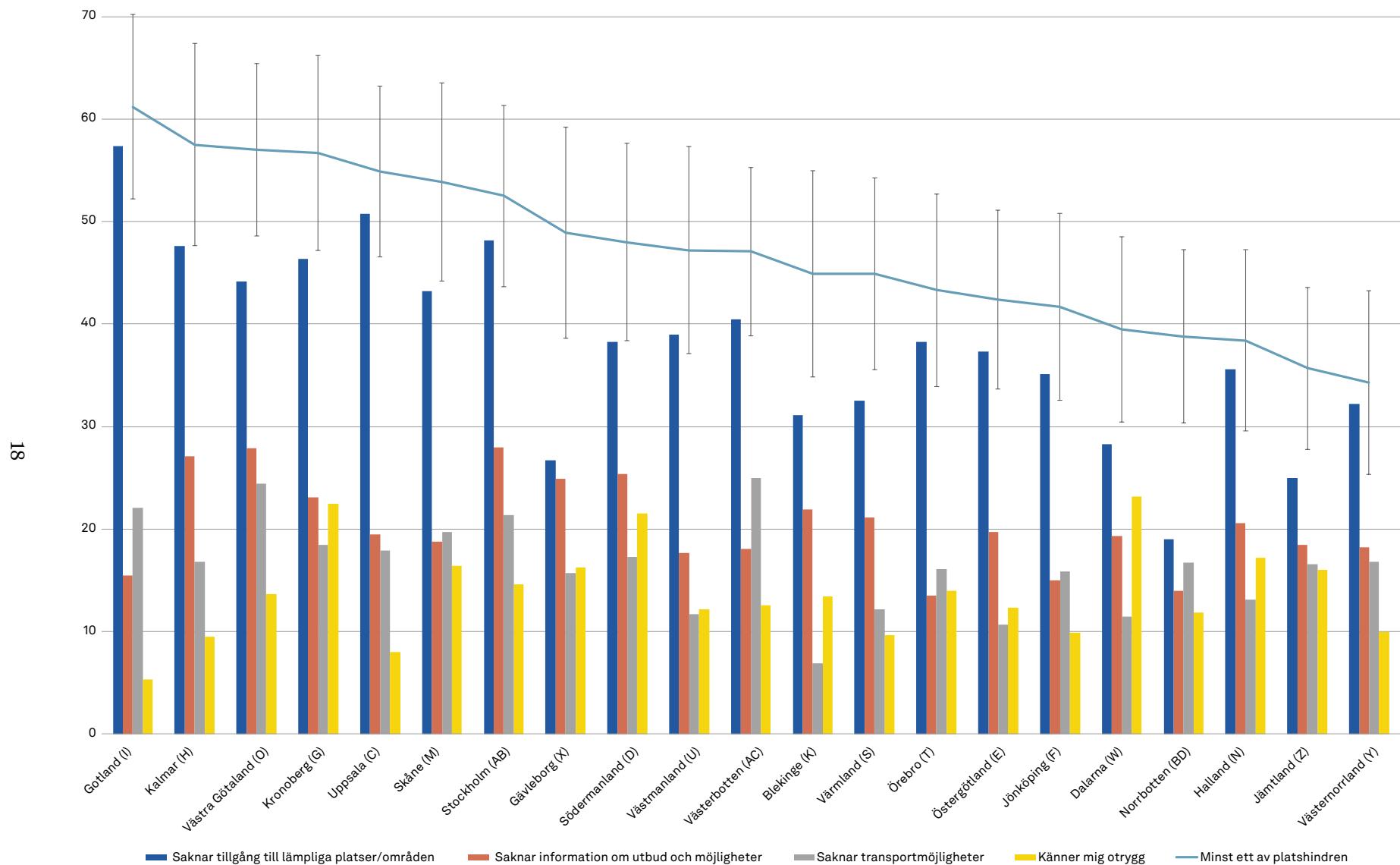

Figur 4. Andel som anser att de inte kunnat utöva aktiviteter i önskad utsträckning då de kostat för mycket pengar i relation till den andel som har spenderat över 1000 kronor under de senaste 12 månaderna, 2018. Procent.

Värt en fördjupning när vi intresserar oss för geografiska skillnader är vilka hinder som eventuellt kan kopplas till platsen eller, mer specifikt, faktorer som går att hänföra till:

- tillgång till lämpliga områden
- information om utbud och möjligheter
- transportmöjligheter
- känslan av trygghet.

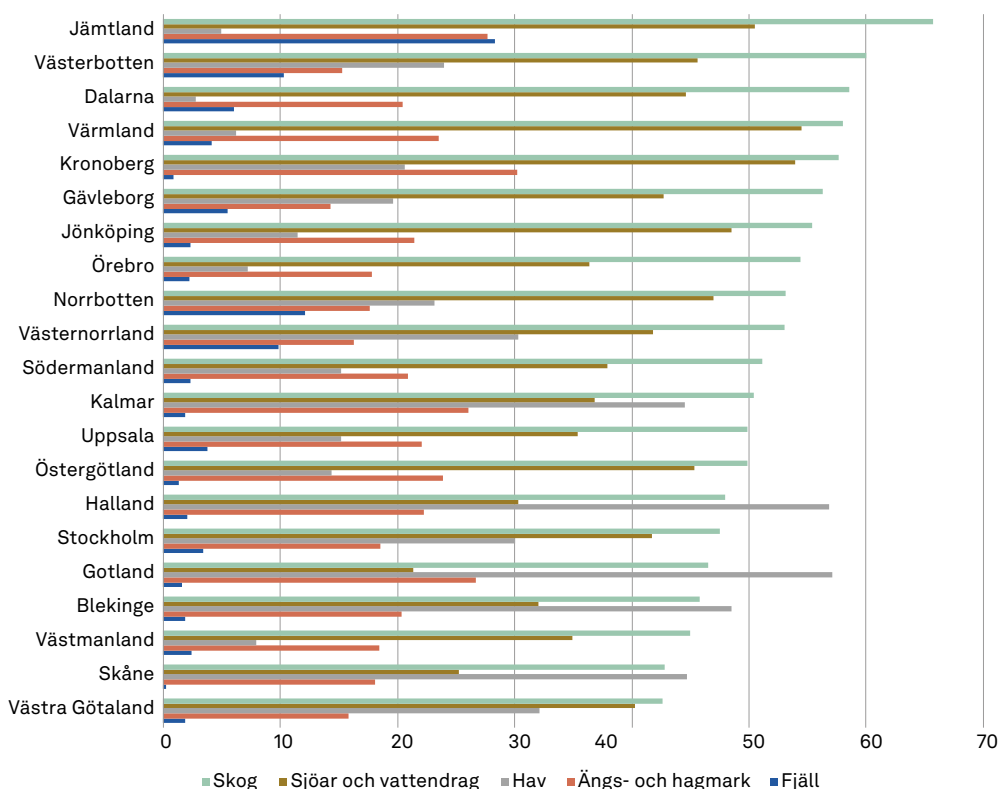
Figur 5 visar att bristande tillgång till lämpliga områden är det vanligaste hindret, samtidigt som det finns betydande skillnader mellan länen. För bättre överblick slog vi samman de fyra platsrelaterade delfrågorna till en egen variabel, som fångar in den andel respondenter som upplevt hinder och som svarat att minst en av de platsrelaterade frågorna är ett hinder för deras friluftsutövande. Här utmärker sig framför allt Gotland, Kalmar, Västra Götaland, Kronoberg och Uppsala, där många upplever platsrelaterade hinder, medan andelen som upplever sådana hinder är låg i Jämtland och Västernorrland. De två sistnämnda länen skiljer sig då också signifikant från de nämnda län där många upplever sådana hinder.

Figur 5. Andel personer som uppger platsrelaterade skäl som hinder för sitt friluftsutövande efter län, 2018. Procent. Konfidensintervaller indikerar skillnader mellan län avseende minst ett av platshindren.

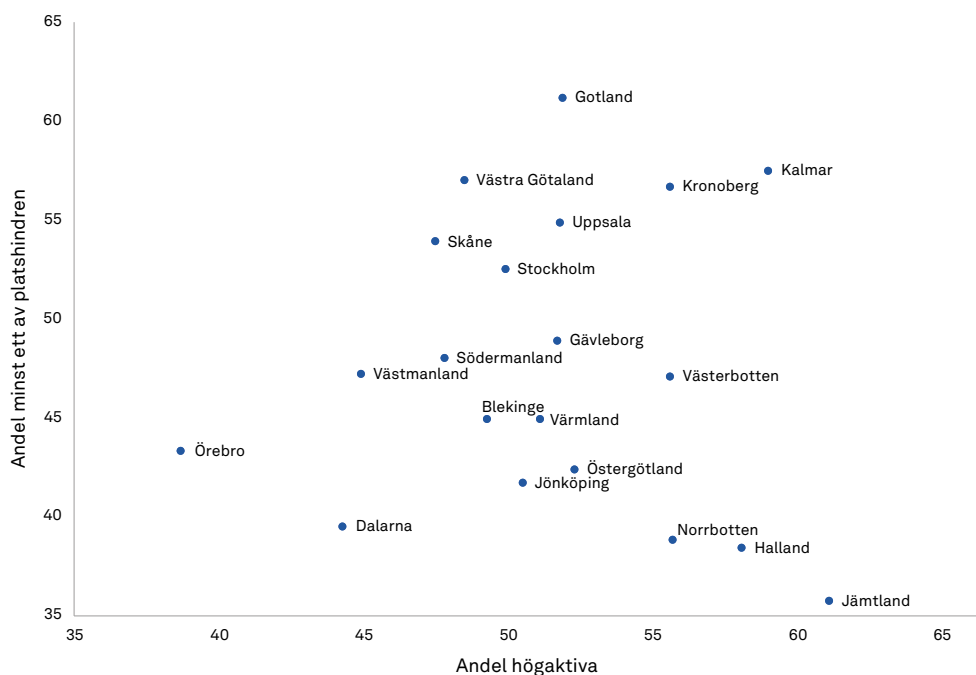
Gällande Gotland syns alltså en viss diskrepans mellan vilja och intresse å ena sidan och de hinder som upplevs å andra sidan, där invånarna är mycket aktiva i friluftslivet på daglig basis, samtidigt som de upplever tillgången till lämpliga platser som hinder i större utsträckning jämfört med övriga län. I Jämtland däremot, där också en stor del av invånarna är aktiva friluftslivare, tycks platsrelaterade hinder spela en underordnad roll.

Det ligger nära till hands att tro att vissa landskapstyper kan bjuda in mer till friluftsliv än andra, varför vi även har tittat på fem landskapstyper (figur 6). Här ser vi att det framför allt är skogsmiljöer som människor oftast vistas i, med undantag för Halland, Gotland, Blekinge och Skåne där vistelser vid eller på havet är ännu vanligare bland de som bor där. Jämtland som tycks vara ett uttalat friluftsläns utmärker sig särskilt genom att en relativt stor del av befolkningen vistas ganska ofta, mycket ofta eller alltid i fjällen. Samtidigt svarar invånarna i dessa län, med undantag för Skåne, också att de oftare är ute i naturen på vardagar än i andra län. En tänkbar tolkning är alltså att fjäll- och havsmiljö är särskilt attraktiva landskap för friluftslivsutövande.

Figur 6. Andel personer som uppger att de vistas ganska ofta eller oftare i olika naturmiljöer efter län, 2018. Procent.

Vi har även undersökt i vilken grad upplevda platsrelaterade hinder är korrelerade med andelen högaktiva friluftsutövare.¹¹ Figur 7 visar att det inte finns några entydiga mönster i detta avseende. I Jämtland bor som vi tidigare visat en stor andel högaktiva friluftsutövare samtidigt som få upplevelser platsrelaterade hinder, vilket är det förväntade utfallet. En stor andel av invånarna i Kalmar däremot är också mycket aktiva trots att många upplever platsrelaterade hinder.

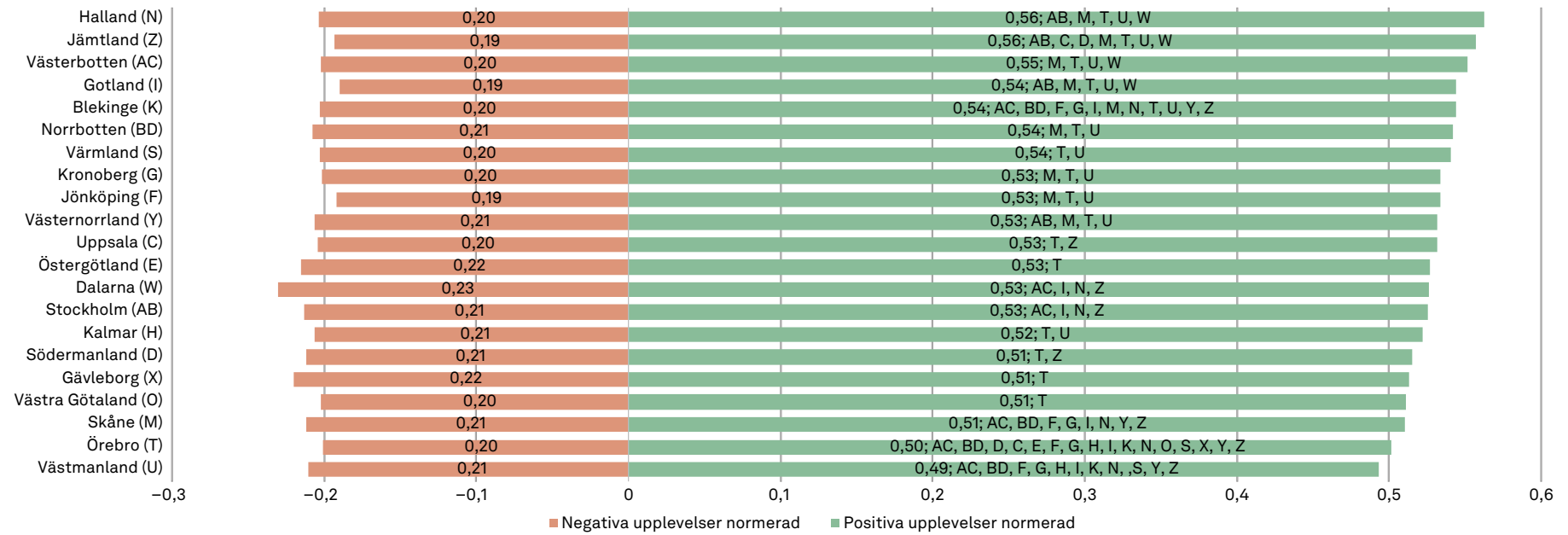
Figur 7. Andel högaktiva enligt aktivitetsindexet i relation till den andel som upplevt platsrelaterade hinder under de senaste 12 månaderna, 2018. Procent.

Positiva och negativa upplevelser

Ett frågebatteri handlar om i vilken utsträckning respondenten har positiva upplevelser i samband med sin utomhusvistelse (10 delfrågor) och ett annat om negativa upplevelser i samband med densamma (7 delfrågor). Här har vi skapat två index genom att summera svarsalternativen samtidigt som vi har normerat skalorna för att kompensera för att frågebatterierna har olika antal frågor. Att ha svarat ”inte alls” på alla frågor av ett frågebatteri motsvarar då alltså värdet noll och att ha svarat ”helt och hållet” på samtliga delfrågor i respektive batteri motsvarar värdet ett.

Figur 8 visar att det är betydligt vanligare med positiva upplevelser i samband med naturvistelser jämfört med negativa. Det finns inga signifikanta skillnader mellan länen för frågan om negativa upplevelser. Däremot ser vi ett antal skillnader gällande människors positiva naturupplevelser, även om skillnaderna inte framstår som särskilt stora. Framför allt Västmanland, Örebro och Skåne utmärker sig genom signifikant lägre värden gällande positiva naturupplevelser jämfört med många övriga län.

¹¹ Enligt definitionen i *Friluftsliv 2018*, det vill säga baserat på medianen på totalen där högaktiva alltså utgör den övre halvan.

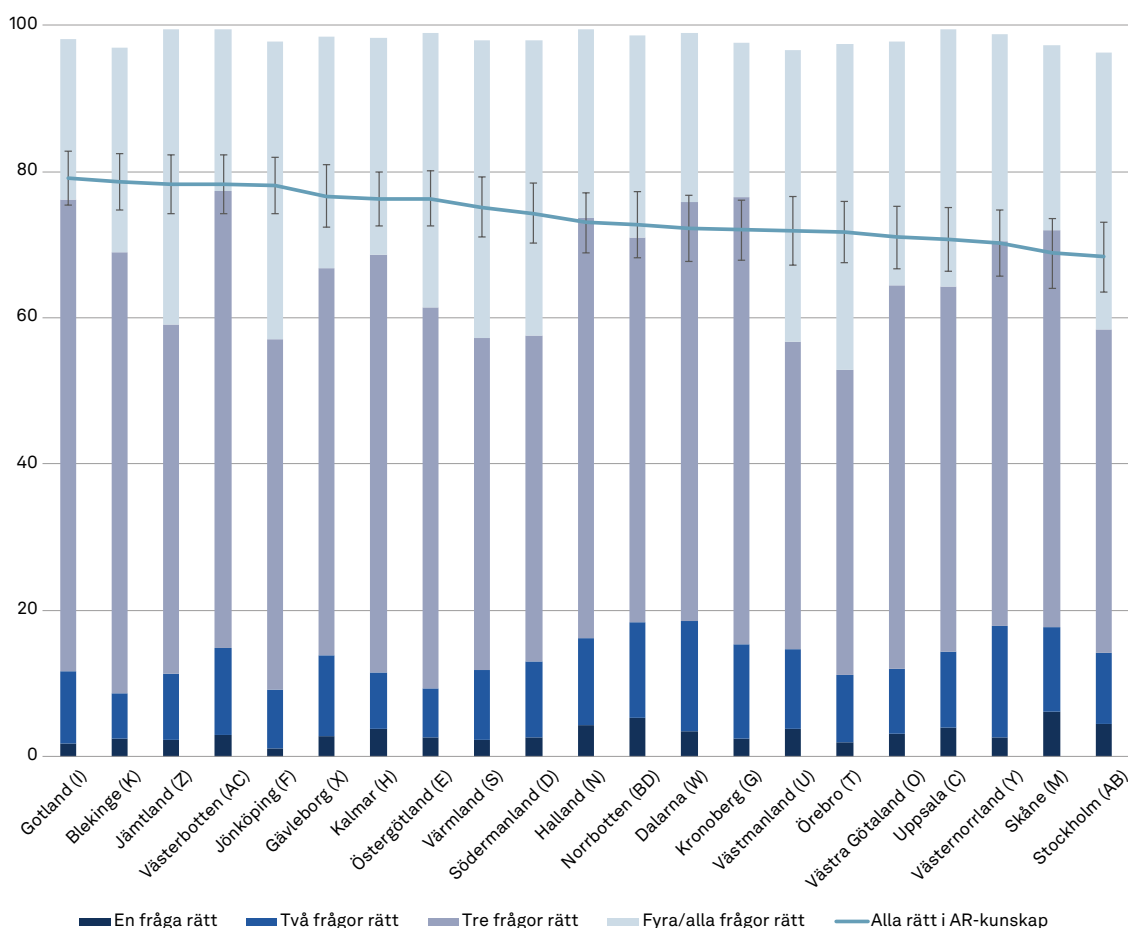

Figur 8. Medelvärde av normerade frågor kring positiva respektive negativa upplevelser efter län, 2018. Skalan går från 0 till 1. Bokstäver/länsbokstäver anger signifikanta skillnader mellan län för positiva upplevelser.

Kunskaper om allemansrätten

I enkäten ställdes även fyra frågor för att testa kunskaperna om allemansrättens innebörd. Batteriet består av fyra miljörelaterade frågor där tre frågor hör hemma under allemansrättssparaplyet och en fråga rör fiske. Generellt är kunskaperna goda, vilket visar sig i att en mycket stor majoritet av svenskarna, 85 procent, svarar rätt på tre eller samtliga frågor. Kunskaperna är särskilt bra avseende de frågor som rör allemansrätten, närmare bestämt 72 procent av befolkningen svarar rätt på alla dessa frågor. Däremot finns en större osäkerhet i frågan om fiske med handredskap i Sveriges största sjöar.

Figur 9 visar att kunskaperna om centrala delar i allemansrätten är goda bland invånarna i samtliga län. Likväl förekommer det en variation, inte minst vad gäller den andel som svarar rätt på alla tre frågor om just allemansrätten. På Gotland och i Blekinge svarar nästan 80 procent rätt på alla dessa frågor, medan under 70 procent i Stockholm och Skåne gör det. Signifikanta skillnader förekommer främst mellan de län där störst andel ger rätt svar på alla frågor om allemansrätten och de med allra lägst andel rätt svar på just dessa frågor.

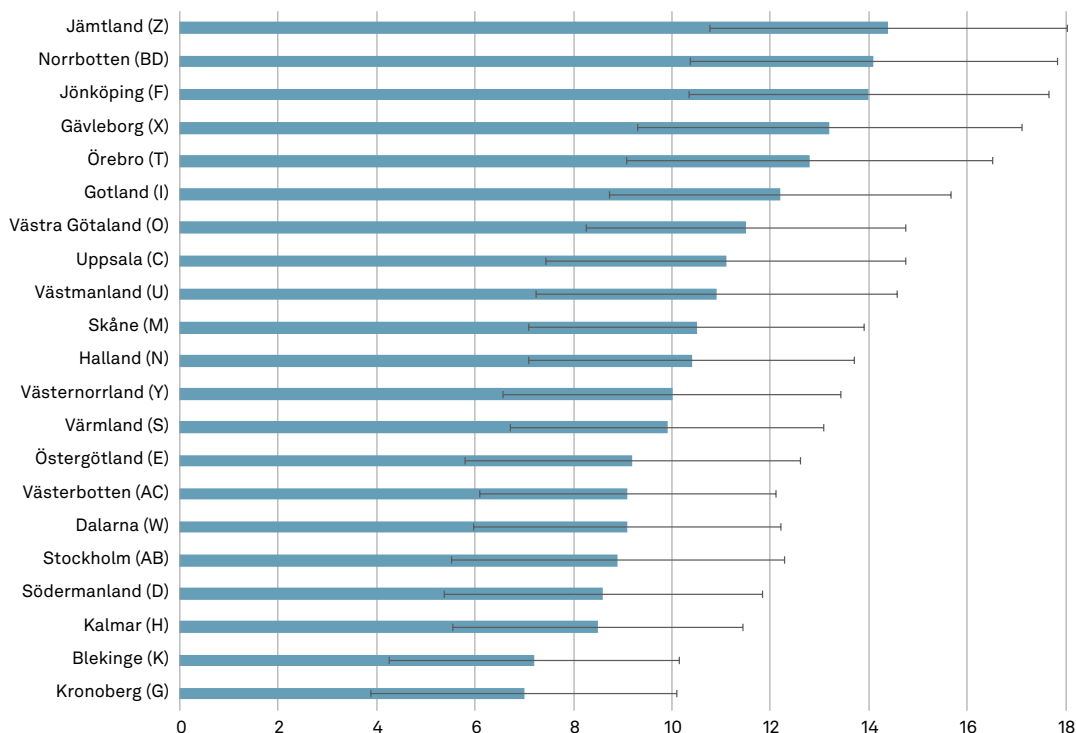

Figur 9. Andel personer som svarar rätt på kunskapsfrågor om vad man får göra eller inte får göra i naturen efter län, 2018. Procent. Konfidensintervaller indikerar skillnader enbart för alla svar rätt för de tre frågor som gäller allemansrätten.

Medlemskap i friluftorganisationer

Ungefär var tionde vuxen i Sverige uppger sig vara medlem i någon friluftorganisation. Likväl finns det vissa variationer mellan länen; det är nästan dubbelt så vanligt bland invånarna i Jämtland, Norrbotten och Jönköping att vara medlemmar jämfört med invånarna i Blekinge och Kronoberg (skillnaden är dock enbart signifikant mot Blekinge) (figur 10).

Figur 10. Andel personer som är medlem i någon friluftorganisation efter län, 2018. Procent.

Det är också vanligt att engagera sig i friluftorganisationer utan att nödvändigtvis vara medlem. I Ersta Sköndal Bräcke högskolas återkommande undersökning om svenskarnas ideella engagemang 2019¹² svarar ungefär 7 procent av befolkningen att de arbetat ideellt i någon friluft-, jakt- eller fiskeförening under de senaste 12 månaderna, samtidigt som enbart 77 procent av dem också är medlemmar i den aktuella föreningen eller föreningarna.¹³ Vi kan alltså anta att ytterligare någon grupp utöver de som svarat att de är medlemmar dessutom har genomfört oavlönat arbete i en sådan förening.

¹² von Essen och Svedberg (2020)

¹³ Personlig kommunikation med undersökningsledaren Johan von Essen.

Likheter och skillnader i friluftsutövande mellan kommuner

I det här avsnittet relaterar vi resultaten från enkätundersökningen om svenskarnas friluftsutövande till två sätt att dela in Sveriges kommuner på. Det första sättet grundar sig på resultaten från undersökningen Sveriges friluftskommun. Det andra sättet är Sveriges kommuner och regioners (SKR) indelning i kommungrupper.

Sveriges friluftskommun

För att uppmärksamma och stimulera kommunernas arbete med friluftsliv delar Naturvårdsverket, Sveriges fritids- och kulturchefsörening och paraplyorganisationen Svenskt friluftsliv varje år ut pris till Sveriges friluftskommun. Med anledning av detta genomförs en årlig enkätundersökning. För att se om det finns några korrelationer med befolkningens friluftaktiviteter har vi använt oss av materialet från Årets friluftskommun 2017 och 2018. Vi valde två år för att nå ett mer robust resultat, inte minst då utfallet varierar en del från år till år. Undersökningarna baserar sig på svaren från en webbenkät som genomfördes i början av 2017 respektive kring årsskiftet 2017/18 som riktades till samtliga kommuner i Sverige. För detaljer kring de exakta frågorna och genomförandet hänvisar vi till rapporterna *Sveriges friluftskommun 2017*¹⁴ och *Sveriges friluftskommun 2018*¹⁵. För 2017 fanns det fullständiga svar för 237 kommuner och för 2018 uppgick antalet svar till 208.

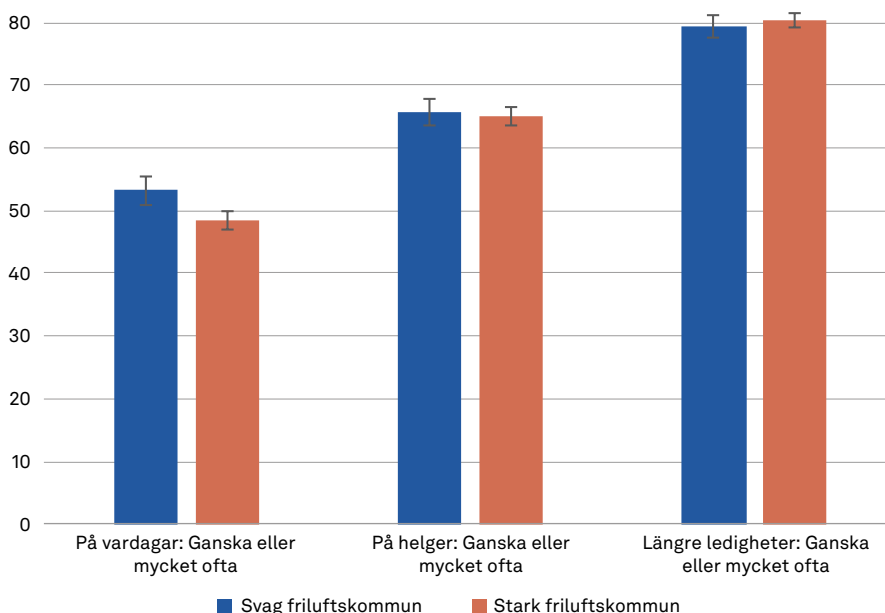
Indelningen i starka och svaga friluftskommuner har skett utifrån alla svarande kommuners medianvärde där starka friluftskommuner är de kommuner som har fått ett poängtal över medianvärdet (121 kommuner för 2017 och 110 kommuner för 2018) och svaga friluftskommuner ett poängtal upp till medianvärdet (116 kommuner för 2017 och 98 kommuner för 2018). Denna kategorisering säger därmed främst något om hur aktivt de svarande kommunerna arbetar med friluftslivspolitik. Eftersom inte alla kommuner har tillskrivits ett värde enligt friluftskommunindexet gäller analysen alltså enbart de delar av befolkningen som bor i de kommuner som ingår i indexet.

---

¹⁴ Zgela och Nilsson (2017)

¹⁵ Lenefors och Nilsson (2018)

Figur 11 refererar till Sveriges friluftskommun 2018. Den visar att det enbart finns skillnader mellan svaga och starka friluftskommuner när det kommer till friluftsutövande på vardagar. Befolkningen i svaga friluftskommuner är dock, oväntat nog, något mer aktiva på vardagarna än den som bor i starka friluftskommuner.

Figur 11. Andel personer som uppger sig vara ute i naturen på vardagar, helger och under längre ledigheter efter friluftskommunstatus, 2018. Procent.

På helger och under längre ledigheter är det lika vanligt att vara ute ganska eller mycket ofta, oavsett om det rör sig om starka eller svaga friluftskommuner. När vi jämför aktivitetsindexen mellan starka och svaga friluftskommuner noterar vi ingen signifikant skillnad.

Vi har vidare undersökt om det finns skillnader mellan starka och svaga friluftskommuner när det kommer till platsbundna hinder som avsaknaden av platser, avsaknaden av information och möjligheter, otrygghetskänslor eller avsaknaden av transportmöjligheter. Det finns dock inga signifikanta skillnader i detta avseende.

Det förekommer inte heller skillnader mellan starka och svaga friluftskommuner avseende om möjligheterna till friluftsliv har påverkat valet av bostadsort eller medlemskap i friluftorganisationer. Vidare ser vi inga skillnader avseende kunskaperna om allemansrätten.

Samtliga tester har utförts på data från både Sveriges friluftskommun 2017 och 2018 och visar samma resultat, även om de viktade resultaten enbart visualiserats för undersökningen från 2018. Vi har även studerat om det finns några särskilda mönster mellan kommungrupp och poängtal i undersökningen Sveriges friluftskommun, men såg inga samband.

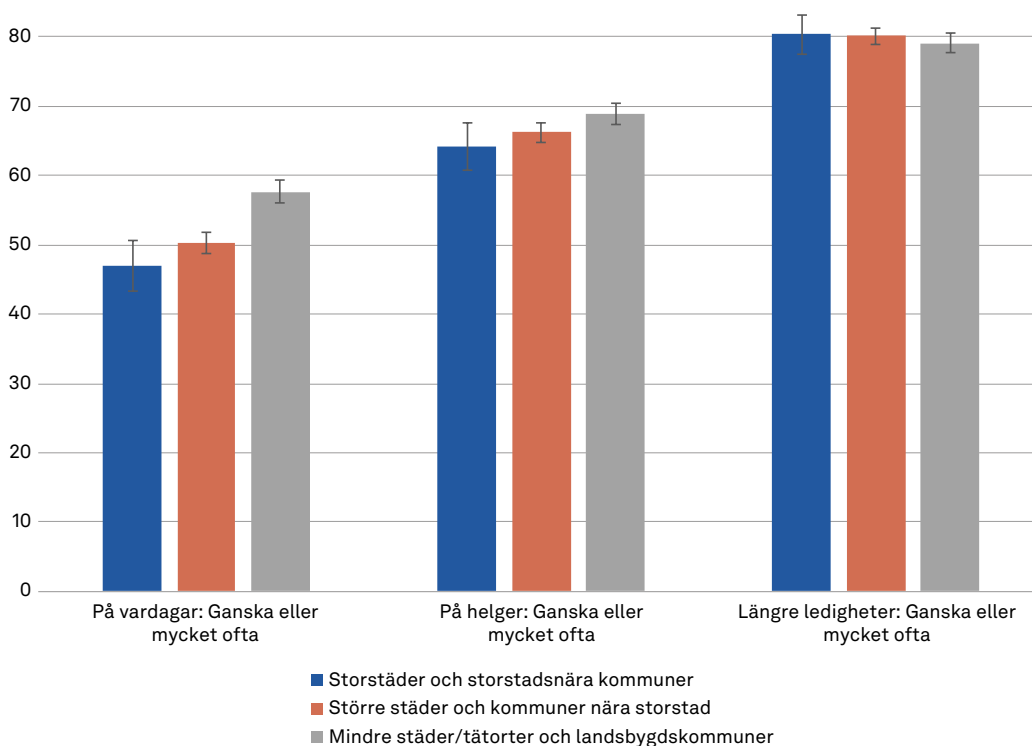
Sammantaget tyder frånvaron av skillnader på att andra faktorer än kommunernas insatser på friluftsområdet kan ha större betydelse för invånarnas friluftsvanor. Det är också viktigt att komma ihåg att det finns fler aktörer än kommunerna som arbetar för att öka intresset för friluftsliv och naturturism, exempelvis ideella organisationer, naturskolor och företag. Här kan kommunerna själva behöva undersöka vilka hinder för friluftslivsutövande det finns hos just dem och vad invånare har för förväntningar och förslag på att övervinna dessa hinder.

Kommuntyp

Vi har också studerat om det finns några skillnader i friluftsutövandet beroende på i vilken kommungrupp man bor i enligt SKR:s kommunindelning. Sammantaget delar SKR in kommunerna i nio olika grupper som in sin tur delas in i tre övergripande kategorier. Dessa är:

- storstäder och storstadsnära kommuner
- större städer och kommuner nära storstad
- mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

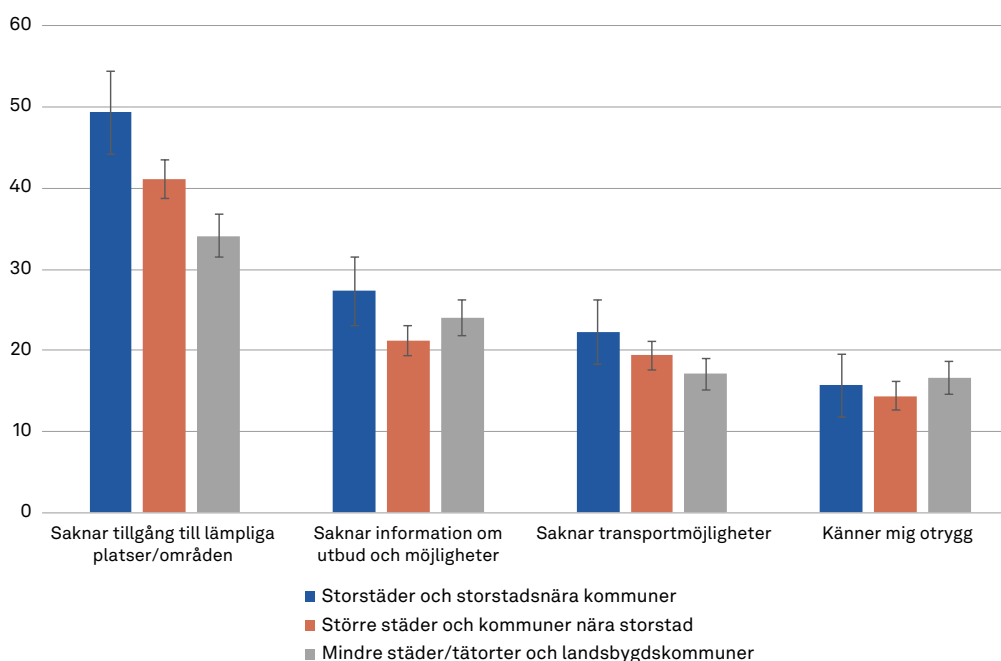
Gällande aktiviteter på vardagar skiljer sig samtliga tre kommungrupper från varandra, där störst andel människor är ute på mindre orter och minst andel i och runt storstäder (figur 12). På helger skiljer sig enbart mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner från de två övriga kategorierna i bemärkelsen att en större andel människor där utövar friluftslivsaktiviteter. Hur ofta människor ägnar sig åt friluftaktiviteter under längre ledigheter skiljer sig inte mellan kommungrupper. Vi såg inte heller några signifikanta skillnader i aktivitetsindexet mellan kommuntyperna (visas inte här).

Figur 12. Andel personer som uppger sig vara ute i naturen på vardagar, helger och under längre ledigheter efter kommungrupp, 2018. Procent.

Av de fyra platsrelaterade hindren finns signifikanta skillnader mellan kommuntyper enbart avseende tillgång till lämpliga platser, något som storstadsbor upplever som hinder i större utsträckning än invånare i andra kommuntyper (figur 13). Nästan hälften av de storstadsbor som uppger att de inte kunnat utöva aktiviteter i den utsträckning de önskat, upplever att de saknar tillgång till lämpliga platser, samtidigt som den problematiken är mycket mindre betydelsefull på andra ställen. Men även invånare i större städer saknar tillgång till lämpliga platser i större utsträckning än personer på mindre orter.

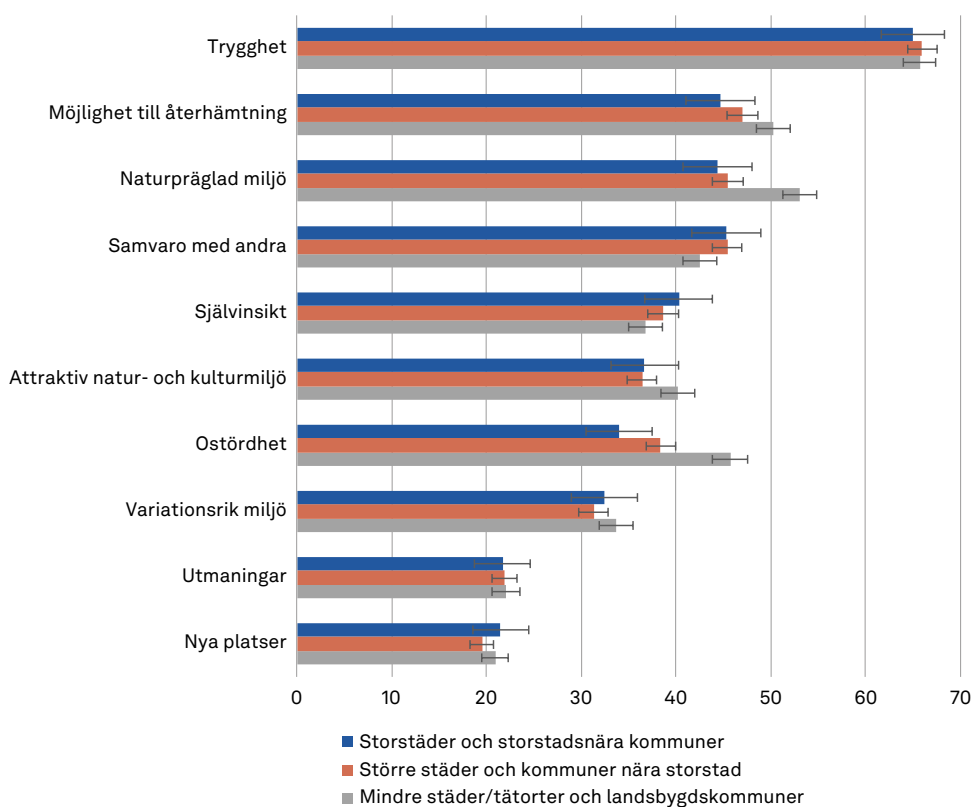
Vidare har vi undersökt i vilken utsträckning invånare i olika kommuntyper uppger att de brukar uppleva positiva naturvärden.

Figur 13. Andel personer som uppger platsrelaterade skäl som hinder för sitt friluftsliv efter kommuntyp, 2018. Procent.

Figur 14 visar att det även här finns vissa skillnader mellan invånarna i olika kommungrupper. Möjlighet till återhämtning, upplevelsen av en naturpräglad miljö och ostördhet upplever personer som bor i storstadskommunerna i mindre utsträckning än invånarna i de två andra kommuntyperna.

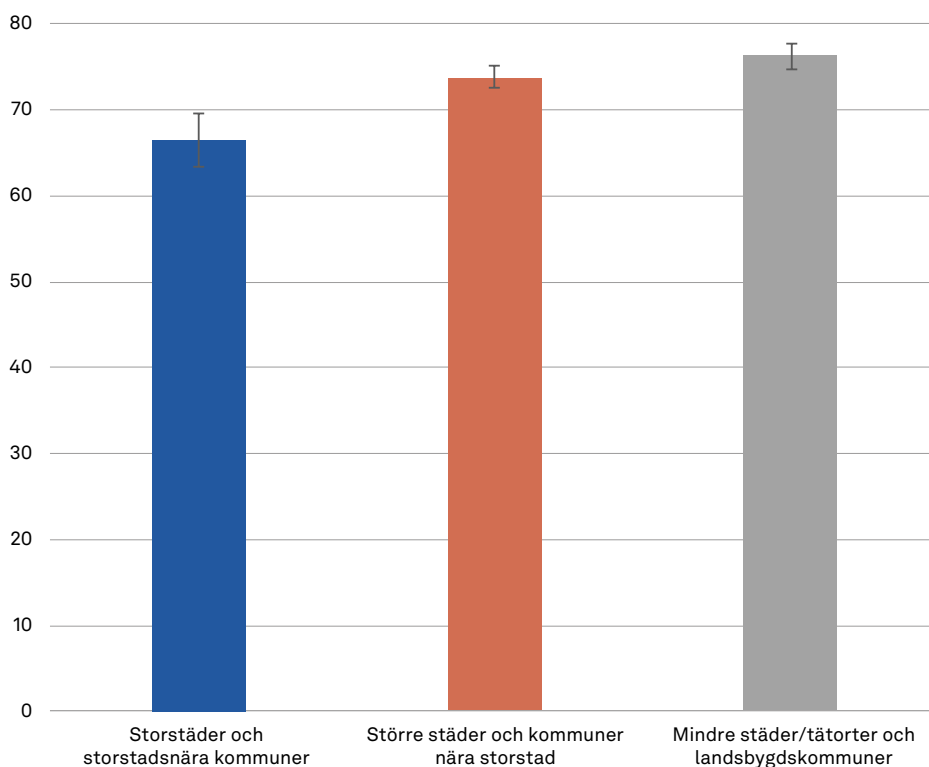
Vi kunde dock inte se några signifikanta skillnader mellan kommuntyperna avseende negativa upplevelser.

Figur 14. Andel med positiva naturupplevelser efter kommungrupp, 2018. Procent.

Tittar vi på hur det står till med kunskapen om allemansrätten kan vi notera att andelen av de som bor i storstäder och storstadsnära som svarar rätt, är signifikant lägre än bland dem som bor i de två andra kommuntyperna, även om kunskaperna är generellt sett höga (figur 15).

Det förekommer inga signifikanta skillnader avseende om möjligheterna till friluftsliv har påverkat valet av bostadsort eller avseende medlemskap i friluftsorganisationer.

Figur 15. Andel personer som svarar rätt på tre frågor om allemansrätten efter kommuntyp, 2018. Procent.

Källförteckning

von Essen, Johan, och Svedberg, Lars (2020). *Medborgerligt engagemang i Sverige 1992–2019*. Stockholm: Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Fredman, Peter, och Ankre, Rosemarie (2019). *Bilagor till rapporten "Friluftsliv 2018 – Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor"*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Fredman, Peter; Ankre, Rosemarie och Chekalina, Tatiana (2019). *Friluftsliv 2018: nationell undersökning av svenska folkets friluftslivsvanor*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Lenefors, Lina, och Nilsson, Josefine (2018). *Sveriges friluftskommun 2018*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Zgela, Denis, och Nilsson, Josefine (2017). *Sveriges friluftskommun 2017*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Bilaga

Länsbokstäver

- AB – Stockholms län
- AC – Västerbottens län
- BD – Norrbottens län
- C – Uppsala län
- D – Södermanlands län
- E – Östergötlands län
- F – Jönköpings län
- G – Kronobergs län
- H – Kalmar län
- I – Gotlands län
- K – Blekinge län
- M – Skåne län
- N – Hallands län
- O – Västra Götalands län
- S – Värmlands län
- T – Örebro län. Dessutom fanns TA på fordon.
- U – Västmanlands län
- W – Dalarnas län
- X – Gävleborgs län
- Y – Västernorrlands län
- Z – Jämtlands län

Platsens betydelse för svenskt friluftsliv

Fördjupning av 2018 års friluftslivsenkät utifrån län
och kommuntyp

Naturvårdsverket genomför återkommande nationella enkätundersökningar över svenskarnas friluftsvanor. Den senaste datainsamlingen genomfördes 2018 och Naturvårdsverket publicerade resultaten i en rapport med titeln *Friluftsliv 2018. Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor*. För att tillgängliggöra materialet ytterligare och nå insikter om platsens betydelse för friluftslivet i Sverige har Naturvårdsverket genomfört en sekundäranalys av det befintliga materialet som presenteras i föreliggande rapport. Här presenteras analyser av länsvisa skillnader i svenskarnas friluftsutövande och hur friluftsutövandet ser ut i relation till resultaten från undersökningen Sveriges friluftskommun och utifrån olika kommungrupper.